

Ilgtspējīgs darbs visa mūža garumā: valstu politikas un stratēģijas

Kopsavilkums

Ievads

Saskaņā ar Eurofound noteikto darba definīciju „ilgtspējīgs darbs visa mūža garumā” nozīmē, ka „dzīves un darba apstākļi ir tādi, kas cilvēkiem ļauj iesaistīties un palikt darbā visu paldzināto darba dzīvi”. Lai darbs būtu ilgtspējīgs visa mūža garumā, nepieciešams pievērsties divām jomām: a) darba un darba vides īpatnībām un b) indivīda īpatnībām un dzīves apstākļiem. Ņemot vērā abu jomu attīstību laika gaitā, nepieciešams izveidot piemērojumus un pielāgojumus starp abām jomām, lai darbs atbilstu darba ņēmēja spējām, vajadzībām un personīgajiem apstākļiem visa mūža garumā. Ilgtspējīgs darbs ļauj lielākam skaitam cilvēku ienākt darba tirgū; tas arī ļauj cilvēkiem turpināt strādāt visu mūžu un arī lielākā vecumā.

Šajā ziņojumā ir apskatītas 10 dalībvalstu politikas, kuras palīdz sasniegt ilgtspējīgu darbu. Pētījumā aplūkots, kā tās tiek īstenotas, vai tās ir integrētas visaptverošā sistēmā un vai tās ir papildinošas vai pretrunīgas.

Politikas konteksts

Eiropas valstīm ir jāsaprotas ar vairākām sabiedrības un darba tirgus problēmām, kuru risināšanai darbu nepieciešams veidot tā, lai galvenā uzmanība būtu pievērsta ilgtspējībai. Šajās valstīs ir novecojoša sabiedrība, un to atbalstošais darbaspēks sarūk. Pastāv arī tendence izvēlēties nestabilākus darbus, rodas jauni nodarbinātības veidi un daudzos gadījumos nesenās ekonomikas krīzes kontekstā pieejamo darbavietu skaits samazinās. Apstākļu maiņa rada papildu slogu Eiropas sociālās aizsardzības sistēmām un vairāk šķēršļu viedas, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes nodrošināšanai, kā to nosaka stratēģija „Eiropa 2020”. Tādējādi visās ES dalībvalstīs īpaši nozīmīgs ir kļuvis jautājums par to, kā nodrošināt, ka cilvēki var piedalīties darba tirgū un turpina to darīt līdz lielākam vecumam.

Darba ilgtspējīgumu var ievērojami veicināt plašs klāsts sabiedrisko politiku. Atbilstošu rīku skaitā ir tiesību akti (piemēram, darba likums un darba drošības un veselības aizsardzības regulējums), sociālās aizsardzības sistēmas (nodrošinot, piemēram, bezdarba, ģimenes un invaliditātes pabalstus un bērna kopšanas atvaļinājumu), sabiedriskie pakalpojumi (tostarp nodarbinātības, izglītības, veselības aprūpes un mūžizglītības pakalpojumi), publiskā infrastruktūra (piemēram, bērnu aprūpe un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpe), kā arī finanšu un citi stimuli uzņēmumiem (piemēram, lai pielāgotu darba vietu).

Galvenie konstatējumi

- Nīderlandē, Zviedrijā un zināmā mērā arī Beļģijā ir atrasta visaptveroša politikas pieeja, kura ietver salīdzinoši jauno ilgtspējīga darba jēdzienu. Taču citās valstīs dažus ilgtspējīga darba pamatprincipus ietver tādi jēdzieni kā darba kvalitāte, pienācīgas kvalitātes nodarbinātība un pienācīgs darbs (Vācija), līdzsvarots darbs (Polija), kvalitatīva nodarbinātība (Lietuva) un darba dzīves kvalitāte (Somija).
- Eurofound iepriekš ir definējis darba un nodarbinātības kvalitātes četras dimensijas: izpeļņa, perspektīvas, patiesā darba kvalitāte un darba laika kvalitāte. Lai darbs būtu ilgtspējīgs, svarīgas ir visas četras dimensijas gan darba līmenī, gan saistībā ar indivīda konkrētajām vajadzībām un apstākļiem. Daudzas no identificētajām politikām ietver visas šīs dimensijas. Piemēram, aktīvas darba tirgus politikas ietver iekļaušanas, nodarbinātības aizsardzības, perspektīvu un izpeļņas, prasmju attīstības un darba un privātās dzīves līdzsvara tematus. Tas nozīmē, ka nepieciešams rīkoties gan vispārīgā līmenī (kvalitatīvs darbs visiem),

gan attiecībā uz konkrētiem jautājumiem un grupām (piemēram, atsevišķu grupu integrācija darba tirgū).

- Lai darbs būtu ilgtspējīgs, ļoti svarīga ir politiku veidošana no plaša spektra sociālajiem skatu punktiem un to attiecināšana uz plašu jautājumu loku. Tomēr šo politiku koordinēšana starp iestādēm ir sarežģīts uzdevums, un ir jāapsver mijiedarbība starp dažādiem pasākumiem. Pieeja ilgtspējīgam darbam ir pārāk sadrumstalota, radot politiku jomu trūkumus un neatbilstības.
- Nozīmīga ir sociālo partneru stabilā dalība, sekmīgi īstenojot stratēģijas, kas veicina ilgtspējīgu darbu un rada labvēlīgu darba vidi. Tomēr daudz kas ir atkarīgs no iestādēm un tiesiskā regulējuma, kurā darbojas sociālie partneri, un iekļaušanas līmeņa, ko nodrošina šāds regulējums, kā arī rīcības brīvības ekonomikas kontekstā.
- Pētījums uzsver to politiku nozīmību, kuras rada pamatnosacījumus, taču arī ļauj izveidot uzņēmumu praksi, kas rada ilgtspējīgāku darbu. To nosaka veids, kādā valdības noteikumi un koplīgumi tiek piemēroti praksē, kā arī tas, vai darba ņēmēji tiek (vai netiek) uzklausti un kā attīstās darba ņēmēju līdzdalība.
- Darba ilgtspējība, kas iekļauj visus, ir atkarīga no integrētas pieejas dzimumu līdztiesības nodrošināšanai. Skaidri redzami ar dzimumu saistīti aizspriedumi dažās politikās nozīmē, ka sievietēm ir lielāki šķēršļi ilgtspējīgam darbam. Tam pretstatā identificēja politikas, kuras rada labvēlīgu kontekstu vienlīdzīgākiem aprūpes pienākumiem mūža garumā un vienmērīgāku mijiedarbību starp darbu un privāto dzīvi.
- Reaģējot uz ekonomikas krīzi, radušās dažādas pārmaiņas darba tirgū un nodarbinātības sistēmās, taču ne vienmēr ir ņemta vērā to negatīvā ietekme uz darba ilgtspējību. Darbavietu trūkums dažas pārejas ir padarījis grūtākas, jo sevišķi jauniešiem un gados vecākiem darbiniekiem.

Politikas norādes

Termina „ilgtspējīgs darbs“ ieviešana politikas programmās palīdzētu bagātināt politikas veidošanu. Patiesībā ilgtspējīga darba jēdziens palīdzētu apvienot dažādas politikas visaptverošā darba kārtībā ar ilgtermiņa mērķi: darba pielāgošanu darba ņēmējiem un viņu situācijām visa mūža garumā, lai darba ņēmēji saglabātu veselību un aktīvi piedalītos darba tirgū pēc iespējas ilgāk, un sasniegtu piemērotu darba un privātās dzīves līdzsvaru.

Dalībvalstis ir pārrunājušas vai pieņēmušas tādas horizontālas stratēģijas, kuras paredzētas, lai risinātu demogrāfisku novecošanu, aizsargātu darba ņēmēju veselību un novērstu prasmju trūkumu. Bieži vien tas ir galvenokārt bijis pārrunu pamatā. Ir svarīgi, lai pārrunas turpinātu ar konkrētām politikām, kurām atvēlēts budžets, īstenošanas aģentūras un rezultātu uzraudzīšana.

Kompromiss starp horizontālu un konkrēti vērstu politiku nav iespējams. Atbilstošās idejas var palīdzēt iekļaut visaptverošu ilgtspējīgu darba stratēģiju pieņemšana. Tās jāpapildina ar koordināciju starp attiecīgajām ministrijām iestāžu līmenī un politikas dalībniekiem, lai novērstu politikas trūkumus un neatbilstības. Saskaņotas politikas sistēmā, kas paredzēta ilgtspējīga darba nodrošināšanai, jābūt vienotai pieejai, kas nodrošina, lai atšķirīgu tematu politikas ietvari iekļaujas viens otrā.

Nav iespējams piedāvāt vienu ceļu, kas derīgs visiem: katrai dalībvalstij jāapsver iederēšanās un piemērošanās mainīgajam ekonomikas kontekstam un problēmām. Tas varētu radīt politiku „ilgtspējas apliecinājumu”, kas nozīmē, ka jauni politikas pasākumi konkrētajā jomā un vispārēja politikas struktūra tiktu papildināta ar ex-ante un ex-post ietekmes novērtējumiem attiecībā uz darba ilgtspējību sievietēm un vīriešiem visa mūža garumā.

Papildu informācija

Ziņojums *Ilgtspējīgs darbs visa mūža garumā: valstu politikas un stratēģijas* ir pieejams adresē <http://bit.ly/SWStrategy>.

Lai saņemtu plašāku informāciju, sazinieties ar pētniecības vadītāju Greet Vermeylen, rakstot uz adresi: gve@eurofound.europa.eu